

> Retouradres Postbus 315 3500 AH Utrecht

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
t.a.v. de minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

Bureau van het CvTE

Muntstraat 7
3512 ET Utrecht
Postbus 315
3500 AH Utrecht
Nederland
www.cvte.nl

Contactpersoon

5.1.2.e

Datum 9 december 2022
Betreft Stand van zaken uitvoering motie De Hoop en Van Meenen en
Verbeteragenda staatsexamens vo

Onze referentie

22.00989

Bijlagen

2

Geachte heer Wiersma,

Conform uw verzoek informeer ik u namens het College voor Toetsen en Examen (CvTE) over de stand van zaken van:

1. De uitvoering van de motie De Hoop en Van Meenen (kamerstukken 31289 nr. 511) om de uitvoering van de extra voorzieningen voor Staatsexamens vo in 2022 nauwlettend te monitoren in samenspraak met Leerlingenbelang VSO;
2. De uitvoering van de Verbeteragenda staatsexamens vo zoals aangekondigd in de Kamerbrief van uw ambtsvoorganger van 17 december 2021.

1. Uitvoering van de motie De Hoop en Van Meenen

Uit de monitor van het CvTE blijkt dat bijna alle aanvragen voor voorzieningen worden toegekend. Misverstanden die op de dag van het examen ontstaan en worden gemeld, worden opgelost in overleg tussen de contactpersoon van een school, een kandidaat, een locatievoorzitter en/of een medewerker van DUO. Bij het niet-toekennen van een extra voorziening ligt het probleem vaak bij de aanvraag die een kandidaat of een school zelf doet. Bij veel individuele kandidaten ontbreekt de vereiste deskundigenverklaring. Als een aanvraag niet voldoet of wordt afgewezen, dan wordt waar mogelijk een alternatief geboden dat wel aan de voorwaarden voldoet of beter passend is. Uit de resultaten van de monitor blijkt dat het proces van voorzieningen in de voorbereiding én in de uitvoering over het algemeen goed loopt. Knelpunten worden snel en adequaat opgepakt.

Uit de monitor komen ook kansen voor verbetering naar voren, zodat alle kandidaten hun examen onder optimale condities kunnen afleggen. De grootste winst lijkt te liggen in de communicatie tussen school en kandidaat én in de informatievoorziening aan de scholen door de examenketen. Deze aanvullende informatievoorziening is ook voor kandidaten relevant die zich niet via een school aanmelden en niet altijd goed op de hoogte zijn van de mogelijkheden en vereisten voor het aanvragen van een voorziening. Zowel het CvTE als Leerlingenbelang VSO (LBVSO) zien mogelijkheden om hierin een rol te spelen, bij

voorkeur in samenwerking met de PO Raad, de VO Raad, de Sectorraad GO en andere belangenbehartigers van ouders en kandidaten.

Bureau CvTE

Aanpak monitoring

Naar aanleiding van de motie heeft het CvTE de omgang met voorzieningen én signalen van misverstanden over de uitvoering van voorzieningen op de examenlocaties in kaart gebracht. Door deze gedurende de hele examenperiode te monitoren is inzichtelijk geworden hoe we omgaan met de voorzieningen én waar aanknopingspunten voor verbetering liggen. Input voor de monitoring is op verschillende manieren verzameld:

Datum
9 december 2022

Onze referentie
CvTE 22.00989

- Door het uitvoeren van locatiebezoeken, het voeren van evaluatiegesprekken, de inventarisatie van incidenten en onregelmatigheden inzake voorzieningen op de examenlocaties;
- Aan DUO is gevraagd een cijfermatig overzicht te leveren over de aangevraagde en toegekende voorzieningen. De resultaten zijn opgenomen in het onderstaande overzicht.
- Op de website van DUO¹ staat aangegeven welke voorzieningen een kandidaat kan aanvragen en hoe ze deze kunnen aanvragen. Voor vso-kandidaten vraagt de school de voorziening aan, overige kandidaten vragen de voorziening zelf aan. De aanwezigheid van een zogenaamde vertrouwenspersoon bij een examen maakt formeel geen onderdeel uit van een voorziening. Omdat hierover vragen leven, hebben we dit onderwerp ook meegenomen in de monitoring;
- Met vertegenwoordigers van het bestuur van LBVSO zijn diverse gesprekken gevoerd om de monitoring van het CvTE en LBVSO op elkaar af te stemmen. Dit heeft geleid tot een rapportage van LBVSO aan het CvTE die als bijlage bij deze brief is gevoegd².

De monitoring heeft geleid tot een aantal bevindingen die hieronder zijn opgenomen. Uit de bevindingen blijken een aantal aandachtspunten voor het CvTE, DUO en andere partijen die betrokken zijn bij de Staatsexamens vo. De hoofdlijnen van deze acties resumeer ik hieronder in het stukje Ambitie: naar een nog beter staatsexamen.

Aantallen voorzieningen volgens DUO

	Kandidaten uit het VSO (%)	Overige kandidaten	Totaal
Aantal kandidaten aangemeld voor Staatsexamens vo (1.1.2022)	4443 (53%)	4003 (47%)	8446
Voorzieningen*			
Aangevraagd voor schriftelijke examens	5759 (87%)	866 (13%)	6625
Toegekend voor schriftelijke examens**	5759 (87%)	855 (13%)	6614
Aangevraagd voor mondelinge examens	3042 (82%)	686 (18%)	3728

¹ [Staatsexamen vo: Examen op maat – DUO](#)

² Monitor extra voorzieningen Staatsexamens VSO 2022; LBVSO

Toegekend voor mondelinge examens**	3042 (82%)	675 (18%)	3717
Aantal aangevraagde vertrouwenspersonen	968 (79%)	254 (21%)	1222

Bureau CvTE

Datum
9 december 2022

Onze referentie
CvTE 22.00989

* Niet alle kandidaten vragen een voorziening aan. Eén kandidaat kan verscheidene voorzieningen aanvragen, bijvoorbeeld zowel een schriftelijk examen maken op een laptop als tijdverlenging krijgen én in een aparte ruimte zitten. Voor het vso is het op dit moment niet mogelijk om na te gaan voor hoeveel vakken een kandidaat een voorzieningen heeft aangevraagd.

** Vrijwel alle aangevraagde voorzieningen worden toegekend. Als een voorziening niet geoorloofd is op basis van de aanvraag, gaat DUO altijd in gesprek met de school/aanvrager om uit te zoeken wat wel kan en mag voor de desbetreffende kandidaat.

Voor het schriftelijk examen zijn verschillende voorzieningen mogelijk. De meeste kandidaten vragen verlenging van examentijd en het gebruik van een laptop aan. Uit de data valt op dat vooral veel individuele kandidaten (onderdeel van de groep 'overige kandidaten' in de tabel) een persoonlijke maatwerkoplossing krijgen.

Voor het mondeling examen vragen vso-scholen voor meer dan de helft van de kandidaten dubbele examentijd aan. Zowel bij vso-kandidaten als bij andere kandidaten wordt regelmatig verzocht om het aantal examens op één dag te beperken. Kandidaten kunnen voorkeuren voor een dag en/of dagdeel aangeven. Dat gebeurt ook met enige regelmaat.

Van de overige voorzieningen wordt verhoudingsgewijs minder gebruik gemaakt. Hierbij gaat het om aanvragen om apart te zitten tijdens schriftelijke examens, het gebruik van een hulphond, cd-daisy of een pdf voor spraaksynthese. Er wordt relatief weinig, in minder dan 5% van de aanvragen, gebruik gemaakt van schrijfhulpen, tekenhulpen of braille. Dit kan overigens nog wel gaan om honderden kandidaten en examens.

Bevindingen uit de examenpraktijk

Zowel uit de monitoring van het CvTE als uit de rapportage van LBVSO komen signalen naar voren dat er op de dag van het examen soms verwarring is over de voorzieningen. Locatievoorzitters lossen de meeste vragen of misverstanden direct op. Zo bleek soms ter plekke een voorziening niet of onjuist aangevraagd terwijl deze toch gewenst was. Op dat moment kan een locatievoorzitter zorgen voor een extra laptop, een eigen examen- of voorbereidingsplek of een voorleeshulp. Een vervelende situatie voor de kandidaat kan ook tijdens het maken van een examen ontstaan, zoals wanneer zich een paniekaanval voordoet. De locatievoorzitter zorgt dan voor een rustmoment en kan ervoor kiezen een (nieuwe) voorziening toe te kennen voor de nog te maken schriftelijke examens. Dat gaat in overleg met de contactpersoon van de vso-school en het CvTE en/of DUO. Als sprake is van een beperkte bezetting of gebrek aan ruimte is het treffen van een (nieuwe) voorziening ter plaatse soms niet mogelijk.

Tegelijkertijd blijkt dat tijdens de schriftelijke examenperiode lang niet elke kandidaat gebruik maakte van de toegekende voorzieningen. De voorziening was dan wel aanwezig, maar werd niet ingezet. Dat is trouwens ook met enige regelmaat bij de aanwezigheid van vertrouwenspersonen het geval. De aanwezigheid is wel aangevraagd, maar de vertrouwenspersoon is niet aanwezig.

Gaat iets mis op de dag van het examen, dan kan de locatievoorzitter direct in een oplossing voorzien. Van belang is dan wel dat kandidaten, vertrouwenspersonen of andere betrokkenen zich direct melden bij de locatievoorzitter. Uit de rapportage van LBVSO en uit de monitoring van het CvTE blijkt dat tijdige melding niet altijd gebeurt. Het is daardoor niet altijd mogelijk

een passende oplossing te vinden. Na afloop van de examenperiode is het aantal mogelijke oplossingen sterk beperkt. Na vaststelling van het cijfer, uitgifte van het certificaat en/of het diploma is herstel over het algemeen niet meer mogelijk.

LBVSO rapporteert ruim 2.200 signalen. Het CvTE monitorde naast de aanvragen alleen het verloop tijdens de examenperiode. Op de periode tussen aanvraag en examens heeft het CvTE geen zicht, LBVSO wel. Ongeveer 1.500 van de signalen van LBVSO zijn te herleiden tot concrete situaties, vergelijkbaar met bovengenoemde voorbeelden, en tot de aanwezigheid van vertrouwenspersonen. De overige klachten gaan veelal over de beleving van een examen, waarbij een deel van de kandidaten het examen zwaar vindt of de locatie te onrustig. Het is vertrouwenwekkend dat LBVSO rapporteert dat een groot deel van de meldingen snel wordt opgelost door de locatievoorzitter. Tegelijkertijd maakt de rapportage van LBVSO de grote impact duidelijk voor een vso-kandidaat die aanloopt tegen het niet goed omgaan met voorzieningen en vertrouwenspersonen. Een aantal meldingen betreft de communicatie tussen kandidaat en school en/of ouder.

Ambitie: naar een nog beter staatsexamen

Het doel van de motie was om de uitvoering van de voorzieningen in samenspraak met LBVSO nauwlettend te monitoren. De resultaten van de monitoring geven het CvTE vertrouwen in de samenwerking met en tussen kandidaten en scholen. De monitoring maakt daarnaast duidelijk wat goed gaat en wat beter kan om staatsexamenkandidaten hun examen onder optimale condities te laten afleggen:

- *Vervolg versterken informatievoorziening voorzieningen*
Het CvTE investeert in 2023, evenals in 2022, extra in de informatievoorziening aan scholen. In 2023 verzorgt het CvTE samen met DUO weer enkele regionale informatiebijeenkomsten. Daarbij zal ook extra nadruk worden gelegd op het belang van het direct melden van incidenten en onregelmatigheden. Daarnaast is er een speciale online omgeving beschikbaar waarin scholen met elkaar, het CvTE en DUO kunnen afstemmen over vraagstukken. Voor individuele of schoolspecifieke vragen kunnen scholen en kandidaten bij DUO terecht. Op de website van DUO staat informatie over de voorzieningen en hoe deze aan te vragen. Daarnaast zijn er diverse andere partijen die daarover voorlichting verzorgen. Scholen geven over het algemeen voorlichting aan ouders en kandidaten over de mogelijkheden en de contactpersonen van de vso-scholen vragen de voorziening aan. De scholen zijn ook aan zet bij het leveren van eigen mentoren/docenten als bijzitdocent (vertrouwenspersoon);
- *Aandacht voor surveillanten*
Samen met de locatievoorzitter spelen surveillanten een belangrijke rol in de realisatie van een goede afname van de schriftelijke examens. De groep surveillanten volgt in 2023 een bijeenkomst om zich verder te professionaliseren als surveillant in de omgang met specifieke doelgroepen;
- *Examinatoren: stellen van hulpvragen*
Examinatoren volgen met enige regelmaat workshops over de omgang met specifieke doelgroepen, zoals autistische, blinde of dove staatsexamenkandidaten. Het stellen of uitstellen van een hulpvraag maakt hier onderdeel van uit. De professionaliseringsbijeenkomsten worden in de komende jaren blijvend aangeboden en verder doorontwikkeld als onderdeel van de Verbeteragenda staatsexamens vo;
- *Informatie voor kandidaten*
Voor kandidaten is het soms lastig in te schatten hoe een mondeling examen verloopt. Naast de reeds beschikbare informatie zullen in 2023 aanvullende filmpjes beschikbaar komen die scholen en andere betrokkenen kunnen inzetten bij hun voorlichting aan kandidaten.

Bureau CvTE

Datum
9 december 2022

Onze referentie
CvTE 22.00989

In zijn rapportage spreekt LBVSO de ambitie uit om vso-kandidaten zoveel mogelijk te ontzorgen en een impuls te geven aan een goede informatievoorziening voor deze jongeren. Het CvTE sluit zich hierbij graag en van harte aan om samen met LBVSO en andere belangengroepen te zorgen voor een nog beter staatsexamen voor elke kandidaat.

Bureau CvTE

Datum
9 december 2022

Onze referentie
CvTE 22.00989

2. Uitvoering van de Verbeteragenda staatsexamens vo

Met de Verbeteragenda staatsexamens vo³ streeft het CvTE langs drie actielijnen naar het toekomstbestendig maken van het staatsexamen: 1) flexibilisering van het staatsexamensysteem voor meer capaciteit en flexibiliteit, 2) versterking van de aansluiting bij de vso-doelgroep en 3) het in beeld brengen van de consequenties die actielijnen 1 en 2 hebben voor de staatsexamenorganisatie. Onderstaand resumeer ik de voortgang die is geboekt op de actielijnen 1 en 2. Actielijn 3 zal tot resultaten leiden naarmate de concreet te treffen maatregelen in beeld komen. Voor nadere informatie verwijs ik u naar de Voortgangsrapportage verbeteragenda staatsexamens vo die als bijlage bij deze brief is gevoegd.

Stand van zaken 2022

Binnen *Actielijn 1: flexibilisering van het staatsexamensysteem* lag de focus in 2022 vooral op het in kaart brengen van de huidige knelpunten en kansen voor een duurzaam staatsexamen in de toekomst. Nader onderzoek leverde een beter zicht op de kandidaten die zich aanmelden voor een examen en zich vervolgens terugtrekken en de kandidaten die zich aanmelden maar tijdens het examen niet komen opdagen ('no-shows'). Uit de cijfers blijkt dat terugtrekkingen vooral plaatsvinden bij vso-scholen, voorafgaand aan het schriftelijk examen. No-shows doen zich met name voor bij kandidaten op havo en vwo-niveau die individueel staatsexamen doen of via particuliere onderwijsinstellingen. Ook zijn de ambities van deelcertificaatkandidaten uit het vso opnieuw onderzocht. Net als in 2021 geeft ruim 80% van de vso-kandidaten aan dat zij staatsexamen doen om een diploma te behalen.

In 2022 is daarnaast een nieuw professionaliseringstraject voor examenbetrokkenen gestart waarbinnen op termijn meer ruimte is voor maatwerk om te voldoen aan de behoeften van de diverse groepen die betrokken zijn bij de staatsexamens. Ook is een onderzoek aangevangen naar de vergoeding die examenbetrokkenen ontvangen voor hun werkzaamheden. De resultaten zijn beschikbaar in 2023.

Het onderzoek naar de mogelijkheid om de afname van mondelinge college-examens door het schooljaar te spreiden en kandidaten in de gelegenheid te stellen examen te doen wanneer zij daaraan toe zijn is uitgesteld tot 2023. In 2022 was vrijwel alle onderzoekscapaciteit nodig voor de beantwoording van diverse beleidsmatige en politieke vragen. Deze verzoeken trokken een aanzienlijke wissel op de uitvoering van de verbeteragenda in een periode dat de staatsexamenorganisatie tevens uitvoering moest geven aan de extra maatregelen ten gevolge van corona en oplossingen moest vinden voor wederom veel afmeldingen van examinatoren. Deze vertraging had overigens geen gevolgen voor de modernisering van het staatsexamenlandschap bij DUO, die een voorwaarde is voor het op termijn kunnen flexibiliseren van het staatsexamen.

Binnen *Actielijn 2: versterking van de aansluiting bij de vso-doelgroep* vond onderzoek plaats naar de inzet van vso-docenten die de college-examens afnemen op de eigen vso-school. Normaal gesproken nemen examinatoren geen examens af op de eigen school, nu is gericht onderzocht welke kansen en risico's dit oplevert. Uit het onderzoek komen kansen naar voren om de examinatorenpool uit te breiden met docenten die de kandidaten uit het vso van nabij kennen, hen beter op hun gemak kunnen stellen en betere examenvragen kunnen stellen. Een belangrijk risico is dat deze docenten op een examendag

---

³ Zie Kamerstuk 31289, nr. 505.

onvoldoende tijd kunnen vrijmaken voor het examineren vanwege andere schooltaken.

Bureau CvTE

Het CvTE organiseerde ook een informatiecampagne specifiek gericht op kandidaten uit het vso die voor kandidaten bestond uit een voorlichtingsfilmpje en een brochure. Voor vso-scholen en scholen voor particulier onderwijs zijn (regionale) bijeenkomsten georganiseerd. Doel hiervan is relevante informatie te delen over wat er in een mondeling college-examen van kandidaten wordt verwacht zodat de kandidaat en de school zich hier zo goed mogelijk op kunnen voorbereiden. Ook is een onderzoek gestart naar de kwaliteit van de vakinformatie die per vak aangeeft over welke kennis een kandidaat moet beschikken voor een examen.

Datum
9 december 2022

Onze referentie
CvTE 22.00989

Vooruitblik 2023 en 2024

Eind 2023 zijn de eerste kansrijke scenario's beschikbaar die het staatsexamensysteem flexibeler kunnen maken. Het gaat dan om het spreiden van afnamemomenten van de college-examens over het gehele jaar en het inzetten van vso-docenten als examiner op de eigen school. Door het spreiden van de college-examens krijgen kandidaten meer ruimte om examens te doen op het moment dat zij daar klaar voor zijn. Door de inzet van eigen docenten ontstaat voor de vso-kandidaten een vertrouwde omgeving en zijn er minder externe examinatoren nodig. Hierdoor ontstaat op termijn ruimte om ook kandidaten die niet opgaan voor een diploma een herkansing aan te bieden, conform de motie Westerveld⁴. Verder krijgen kandidaten dankzij de spreiding van hun examens sneller zicht op reeds behaalde cijfers zodat zij hun voorbereiding op een volgend examenonderdeel beter kunnen plannen.

Eind 2024 zijn de voornoemde kansrijke scenario's afgestemd met het onderwijsveld en stelt het CvTE concrete maatregelen voor. Na besluitvorming kan de implementatie aanvangen. Naar verwachting vragen verschillende maatregelen aanzienlijke aanpassingen in de systemen en processen van DUO. De uitvoering zal dan ook tijd vragen. Waarbij kleine aanpassingen waar mogelijk direct tussentijds worden doorgevoerd in het belang van de kandidaten.

Tot besluit

Ik vertrouw dat bovenstaande en bijgaande informatie beantwoordt aan uw vraag. Ik merk daarbij op dat het voor het realiseren van de doelstellingen binnen de genoemde termijnen van groot belang is dat het CvTE en DUO de ruimte krijgen om de volledige verbeteragenda uit te voeren. 2022 heeft duidelijk gemaakt dat het toevoegen van extra opgaven voor de uitvoering een aanzienlijke wissel trekt op de voortgang van de activiteiten. Alleen volledige uitvoering van de verbeteragenda biedt perspectief op een robuust en toekomstbestendig staatsexamen.

5.1.2.e

---

⁴ [MOTIE VAN HET LID WESTERVELD C.S. OVER HERKANSINGSMOGELIJKHEDEN VOOR CERTIFICATEN IN HET VSO](#)